

Тошкент вилояти Охангарон Шаҳар
6-сонли болалар мусика ва санъат мактаби
" Анъанавий хонандалик" бўлими ўқитувчиси
Аллаева Жамила Элмуродовна

Аннотация: Ушбу мақолада тановвор аёл образи орқали қалб ифодасининг бадиий-эстетик, маънавий ва ижтимоий жиҳатлари таҳлил қилинади. Аёл образи нафақат ташқи гўзаллик тимсоли, балки инсон руҳиятининг нозик қирралари, меҳроқибат, сабр, матонат, ор-номус ва фидойилик каби фазилатларнинг намоён бўлиш майдони сифатида талқин этилади. Мақолада аёлнинг ички кечинмалари, ҳистуйғулари ва руҳий ҳолатлари қалб ифодаси орқали қандай акс этиши, шунингдек, унинг жамиятдаги ўрни ва маънавий масъулияти бадиий-назарий нуқтаи назардан ёритиб берилади.

Калит сўзлар: аёл образи, қалб ифодаси, маънавият, руҳият, гўзаллик, фидойилик, сабр, бадиий талқин, эстетика.

Инсон маънавий оламини англашда қалб тушунчаси алоҳида аҳамият касб этади. Қалб инсоннинг ички дунёси, руҳий ҳолати, орзу-умидлари, кечинмалари ва ҳаётга муносабатини ифода этувчи асосий манба ҳисобланади. Бадиий ижод ва эстетик тафаккурда эса қалб ифодаси инсон табиатига хос энг нозик ҳис-туйғуларни очиб беришга хизмат қилади. Ана шу нуқтаи назардан қараганда, тановвор аёл образи қалб ифодасини теран ва таъсирчан тарзда намоён қиладиган муҳим тимсоллардан бири ҳисобланади.

Тановвор аёл образи кўпинча ташқи гўзаллик билан боғлиқ тушунча сифатида қабул қилинса-да, унинг моҳияти фақат зоҳирий кўриниш билан чекланмайди. Аксинча, ҳақиқий тановворлик — инсон қалбидаги поклик, маънавий баркамоллик, инсонийлик ва нафосат билан уйғунлашган ҳолда юзага чиқади. Шу боис тановвор аёл образи орқали қалб ифодасини таҳлил қилиш инсон руҳияти, маънавият ва жамият қадриятларини англашга хизмат қилади.

Эстетик нуқтаи назардан, тановвор аёл образи гўзаллик меъёрини белгилайдиган муҳим категория ҳисобланади. Бироқ гўзаллик фақат ташқи кўриниш эмас, балки ички маънавий сифатлар билан уйғунлашгандагина ҳақиқий эстетик қадриятга айланади. Тановвор аёл образидаги гўзаллик нафақат инсонни мафтун этади, балки уни фикрлашга, ҳаёт мазмунини англашга ва руҳий тетикликка ундайди.

Аёл образи орқали гўзаллик инсоннинг маънавий камолотини ифода этади. Унинг юзидаги табассум, нигоҳидаги меҳр, сўзидаги самимият қалб ифодасининг ташқи кўринишга кўчган шаклидир. Бундай ҳолатда тановворлик инсон руҳиятининг нурланиши сифатида намоён бўлади.

Қалб ифодаси инсоннинг ички дунёсида кечадиган турли руҳий жараёнларни акс эттиради. Тановвор аёл образи орқали қалб ифодаси кўп ҳолларда куйидаги жиҳатларда намоён бўлади:

Аёл табиатида меҳр-оқибат туйғуси устувор бўлиб, у оилада, жамиятда ва ижтимоий муносабатларда инсонпарварлик тамойилларини шакллантиришга хизмат қилади. Тановвор аёлнинг қалбидаги меҳр унинг ҳаракатларида, муносабатида ва ҳатто сукут сақлашида ҳам сезилади. Меҳр инсонни инсон қилувчи энг муҳим сифатлардан бири бўлгани учун, аёл образидаги қалб ифодаси шу фазилатни теран намоён қилади.

Аёл ҳаётнинг кўплаб синовларига сабр билан бардош берувчи, оғир ҳолатларда ҳам умидни йўқотмайдиган шахс сифатида талқин этилади. Унинг қалбидаги матонат ташқи кўринишда ҳам акс этади: нигоҳидаги қатъият, ҳаракатларидаги изчиллик, сўзидаги хотиржамлик қалб ифодасининг кучли жиҳатларини кўрсатади. Сабрли аёл нафақат ўз ҳаётини, балки атрофидаги инсонларнинг руҳий барқарорлигини ҳам таъминлайди.

Тановвор аёл образида қалб ифодаси кўпинча ор-номус, иффат ва ҳая тушунчалари билан уйғунлашади. Бу жиҳатлар аёлнинг маънавий қиёфасини белгилайди. Иффатли аёлнинг гўзаллиги унинг ички поклиги билан юксак даражага кўтарилади. Бундай образда қалб ифодаси инсоннинг маънавий юксалишини акс эттиради.

Аёл образи фидойилик тимсоли сифатида ҳам намоён бўлади. Оила, фарзанд, яқинлар ва жамият учун ўзини бағишлаш аёлнинг қалб ифодасидаги энг муҳим қирралардан бири ҳисобланади. Унинг фидойилиги кўпинча жим, камтарона, аммо чуқур маъноли бўлади. Бундай ҳолатда қалб ифодаси инсоннинг олий инсоний қадриятларга содиқлигини кўрсатади.

Тановвор аёл образи жамият маънавий қадриятларини сақлаш ва авлодларга етказишда муҳим ўрин тутди. Аёл нафақат оила тарбиячиси, балки жамиятнинг маънавий таянчи сифатида ҳам қабул қилинади. Унинг қалбидаги поклик, сўзидаги таъсирчанлик ва ҳулкидаги ибратлилик жамият маданиятининг юксалишига хизмат қилади.

Шу билан бирга, тановвор аёл образи орқали қалб ифодаси жамиятдаги ижтимоий муаммоларга ҳам ишора қилиши мумкин. Масалан, аёлнинг ички кечинмалари орқали унинг ҳуқуқлари, имкониятлари, ижтимоий мақоми ва маънавий эркинлиги каби масалалар ҳам кўтарилади. Демак, аёл образидаги қалб ифодаси фақат шахсий руҳий ҳолат эмас, балки ижтимоий воқеликнинг ҳам акс-садоси ҳисобланади.

Адабиёт, санъат ва маданиятда тановвор аёл образи доимо марказий ўринда бўлиб келган. У турли даврларда турлича талқин қилинган: баъзан ишқ тимсоли, баъзан ватан ва она тимсоли, баъзан эса сабр ва матонат намунаси сифатида акс этган. Бадиий ижодда қалб ифодаси аёл образини жонли, таъсирчан ва ишонарли қилади.

Аёлнинг қалбидаги кечинмаларни тасвирлаш орқали ижодкор инсоннинг руҳий дунёсига кириб боради, унинг ички зиддиятларини, орзу-умидларини, муҳаббат ва изтиробини очиб беради. Шу боис тановвор аёл образи қалб ифодаси билан уйғунлашганда бадиий қиймати янада ошади.

Хулоса

Хулоса қилиб айтганда, тановвор аёл образи орқали қалб ифодасини таҳлил қилиш инсон маънавиятини англаш, руҳий кечинмаларни очиб бериш ва эстетик қадриятларни баҳолашда муҳим аҳамият касб этади. Тановворлик фақат ташқи гўзаллик билан эмас, балки ички поклик, меҳр-оқибат, сабр, ор-номус ва фидойилик каби маънавий фазилатлар билан уйғунлашганда ҳақиқий қадриятга айланади. Аёл образидаги қалб ифодаси инсон руҳиятининг энг нозик жиҳатларини намоён қилиб, жамиятнинг маънавий барқарорлиги ва маданий юксалишида муҳим ўрин тутди.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР:

1. Навоий, А. (1991). Хамса. Тошкент: Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти.
2. Қодирий, А. (1994). Ўткан кунлар. Тошкент: Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти.
3. Чўлпон. (1994). Кеча ва кундуз. Тошкент: Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти.
4. Ойбек. (2005). Навоий (роман). Тошкент: Ўзбекистон миллий энциклопедияси давлат илмий нашриёти.
5. Раҳимжонов, Н. (2001). Ўзбек адабиёти тарихи. Тошкент: Ўқитувчи.
6. Ҳаққул, И. (2007). Адабиёт ва маънавият. Тошкент: Маънавият.
7. Назаров, Б. (2008). Бадиий эстетика асослари. Тошкент: Фан.
8. Каримов, Н. (2010). Ўзбек адабиётида образ ва характер. Тошкент: Академнашр.
9. Улуғов, И. (2012). Бадиий таҳлил асослари. Тошкент: Янги аср авлоди.
10. Мирзаев, С. (2015). Адабиёт назарияси: поэтика ва услуб масалалари. Тошкент: Мумтоз сўз.